

شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خاوران
مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران
مؤسسه آموزش عالی حوزوی امام حسین (علیه‌السلام)
شهرستان یزد

عنوان:

بررسی سیره تربیتی آیت‌الله سید محمدعلی مدرس علاقه‌بند یزدی

استاد راهنما:

سیدعلی حسینی‌زاده

پژوهشگر:

اعظم‌السادات میرجلیلی

سال تدوین:

۱۴۰۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تحمیدیه

سپاس و ستایش مخصوص خدایی است که انسان را آفرید و او را به حال خود رها نکرد تا در گرداب جهل و نادانی سرگردان بماند؛ بلکه با انوار هدایت خود، مسیر او را روشن کرد و طریق عبودیت و بندگی را به او نمایاند و از این طریق، سعادت و کمال را برای او مهیا کرد.

تقدیم به

محضر ارزشمند پدر و مادر عزیزم، به خاطر همه تلاش‌های محبت‌آمیزی که در دوران مختلف زندگی‌ام انجام داده‌اند و با مهربانی، چگونه زیستن را به من آموخته‌اند؛

به همسر مهربانم که در تمام طول تحصیل، همراه و همگام من بوده است؛
به استادان فرزانه و فرهیخته‌ای که در راه کسب علم و معرفت مرا یاری کردند؛

به آنان که در راه کسب دانش راهنمایم بودند؛

به آنان که نفس خیر و دعای روح‌پرورشان بدرقه راهم بود.

روزهای علمیه خواجه‌نران

تقدیر و تشکر

به مصداق «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق»، شایسته است از استاد فاضل و اندیشمند حجت‌الاسلام سیدعلی حسینی‌زاده تشکر کنم که همواره با راهنمایی‌های خود، به نگارنده لطف و محبت داشته‌اند.

همچنین از استاد فرهیخته و فرزانه، سرکار خانم فاطمه غفارنیا کمال تشکر را دارم که با کرامتی چون خورشید، سرزمین دل را روشنی بخشیدند و گلشن‌سرای علم و دانش را با راهنمایی‌های کارساز و سازنده بارور کردند.

در پایان، از خانواده‌ام به‌ویژه همسر مهربانم و تمامی عزیزانی که در طول انجام این پژوهش مرا یاری کرده‌اند، کمال تشکر و قدردانی را ابراز می‌کنم.

چکیده

آیت‌الله سیدمحمدعلی مدرس علاقه‌بند، یکی از علما و شخصیت‌های برجسته دینی معاصر است. سیره تربیتی عالمان دینی، گنجینه ارزشمندی برای اصلاح نظام آموزشی و اخلاقی جامعه است. از این رو، پژوهش حاضر با هدف بازکاوی و تبیین سیره تربیتی آیت‌الله سیدمحمدعلی مدرس علاقه‌بند انجام شده است. مسئله اصلی، شناسایی مؤلفه‌های اخلاقی، رفتاری و علمی ایشان در مواجهه با دو قشر کلیدی شاگردان و جامعه عمومی است تا الگویی عینی از تربیت اسلامی مبتنی بر سیره ارائه شود. این تحقیق با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، اسناد مکتوب و گزارش‌های شفاهی معتبر، به گردآوری و تحلیل داده‌ها پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که سیره تربیتی علاقه‌بند در حوزه شاگردان، بر محور ویژگی‌هایی چون ولایت‌پذیری، تواضع، زهد، مناعت‌طبع، ساده‌زیستی، خدمت‌به‌خلق، وقت‌شناسی، جامع‌نگری علمی و سبک تدریس اثربخش استوار بوده است. در عرصه جامعه عمومی نیز تقوا، اخلاق حسنه، ارادت به اهل بیت (علیهم‌السلام)، مردمی‌بودن، عبادت، روضه‌خوانی، سیاست‌مداری و اهتمام به نشر معارف و تربیت نسل، از مؤلفه‌های برجسته رفتاری ایشان به شمار می‌رود. نتایج پژوهش حاکی از آن است که سیره تربیتی آیت‌الله علاقه‌بند، تلفیقی هماهنگ از علم، عمل، اخلاق و تعهد اجتماعی است و می‌تواند به عنوان الگویی کارآمد برای مربیان، طلاب و پژوهشگران حوزه تعلیم و تربیت دینی مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

واژگان کلیدی: سیره تربیتی، آیت‌الله سیدمحمدعلی مدرس علاقه‌بند، اخلاق، آموزش، جامعه

دینی.

فهرست مطالب

مقدمه..... ۱

فصل اول

کلیات و مفاهیم

گفتار اول: کلیات تحقیق..... ۳

الف: تبیین مسئله..... ۳

ب: اهمیت و ضرورت تحقیق..... ۴

ج: اهداف تحقیق..... ۵

د: پیشینه تحقیق..... ۵

ه: سؤال اصلی..... ۷

ز: سؤالات فرعی..... ۷

ح: مفاهیم و متغیرها..... ۷

ط: روش تحقیق و گردآوری..... ۷

ی: سازمان‌دهی تحقیق..... ۷

ک: مشکلات و محدودیت‌ها..... ۸

گفتار دوم: مفهوم‌شناسی..... ۹

الف: سیره..... ۹

ب: تربیت..... ۱۰

ج: سیره تربیتی..... ۱۱

د: علاقه‌بند..... ۱۲

فصل دوم

مختصری از زندگی نامه آیت الله سید محمد علی مدرس علاقه‌بند

- گفتار اول: ولادت ۱۶
- گفتار دوم: تحصیلات ۱۶
- گفتار سوم: طبع هنری ۱۸
- گفتار چهارم: اساتید ۱۹
- گفتار پنجم: شاگردان ۲۵
- گفتار ششم: ارتحال ۳۰

فصل سوم

سیره تربیتی آیت الله علاقه‌بند نسبت به شاگردان

- گفتار اول: ویژگی‌های اخلاقی ۳۶
- الف: ولایت‌پذیری ۳۷
- ب: تواضع ۳۹
- ج: زهد و تقوا ۴۴
- د: مناعت طبع ۴۹
- گفتار دوم: ویژگی‌های رفتاری ۵۱
- الف: ساده‌زیستی و قناعت ۵۱
- ب: خدمت به خلق ۵۵
- ج: وقت‌شناسی ۶۲
- د: قدرشناسی ۶۵
- ه: اهتمام به هنر ۶۸
- گفتار سوم: ویژگی‌های علمی ۷۰
- الف: جایگاه علمی ۷۰

- ب: جامع علوم..... ۷۴
- ج: تفقد علما..... ۷۵
- د: سبک تدریس..... ۷۸
- ه: اهتمام به ترویج احکام الهی..... ۸۰
- ز: توصیه‌ای از استاد..... ۸۱

فصل چهارم

سیره تربیتی آیت الله علاقه‌بند نسبت به جامعه

- گفتار اول: ویژگی‌های اخلاقی..... ۹۰
- الف: تقوا و پرهیزکاری..... ۹۰
- ب: تواضع..... ۹۵
- ج: اخلاق حسنه..... ۹۹
- د: ارادت به اهل بیت (علیهم السلام)..... ۱۰۲
- گفتار دوم: ویژگی‌های رفتاری..... ۱۰۷
- الف: ساده‌زیستی و قناعت..... ۱۰۷
- ب: مردمی بودن..... ۱۰۹
- ج: عبادت..... ۱۱۴
- د: روضه‌خوانی برای سیدالشهداء (علیه السلام)..... ۱۱۸
- ه: سیاست..... ۱۲۱
- ز: استخاره..... ۱۲۳
- گفتار سوم: ویژگی‌های علمی..... ۱۲۷
- الف: اعدل عدول شیعه..... ۱۲۸
- ب: نشر معارف اسلامی..... ۱۳۰
- ج: تربیت نسل و انتقال دانش..... ۱۳۲

۱۳۸	نتیجه‌گیری
۱۴۱	منابع
۱۴۱	الف: کتب فارسی
۱۴۲	ب: کتب عربی
۱۴۴	ج: کتب شعر
۱۴۴	د: مقالات علمی
۱۴۴	ه: مصاحبه‌ها
۱۴۵	ز: سایت‌ها

مجله مدیریت حوزه‌های علمیه خوارهران

حکم مستوری و مستی همه بر خاتمت است

کس ندانست که آخر به چه حالت برود

چه زیباست عمل مردان بزرگ که همانندی با مردم و همنشینی با آنان را به تأسی از خاتم
مرسلین به گونه‌ای ارائه می‌کنند که کودکان و پیران و جوانان بتوانند سایه ناب آنان را به دور از
هرگونه حجاب و حائلی لمس کنند؛ زانوزدن در مجلس تعزیت سیدالشهداء (علیه السلام) و
گریستن در لابه‌لای جمعیت، همانندشدن و همسان‌شدن با همگان و هم‌طرازی با پیران و کودکان.
اینجاست که ثمره شجره طاهر رسول الله (صلی الله علیه و آله) در هیئت نورانیت این سید شریف
تصویر می‌شود و فرزاندی فرزند پیامبر (صلی الله علیه و آله)، تجسم بخش سنت سادگی نبی اکرم
می‌شود.

مرحوم علاقه‌بند می‌گفت: «انسان اگر توحید را کامل کند، هم دنیاش خوبه، هم آخرتش
خوبه، هم برای مردم خوبه. توحید و اخلاص و هرچه از این بشر نگرانی داریم، برای همین
است.»^۱

او راست به هر کلام پندی و هر پرتو دانشش کمندی

آموخته از پدر به میراث، علم و هنر علاقه‌بندی

یعنی این‌که به سفره‌ام نیالود یک لقمه به نام ناپسندی

چندی بروی به راه دانش از دانش خود دهی به چندی

آن پای مردمان بگری می‌پای مردمان بخندی

اینجاست مراتب بزرگی این است دلیل سربلندی

سروده عالیه مهرابی، بانوی شاعر استان یزد که به روح بلند استاد اخلاق تقدیم شده، به عنوان

پایان بخش این فصل می‌آید:

چشمان تو از شیوه پرواز خبر داشت صد چلچله در چشم تو غوغای سفر داشت
پرواز از آن دست که پروانه در آتش پرواز به آن شیوه که عطار خبر داشت

۱. مستند علاقه‌بند کویر.

از سکر چه عشقی شده سرریز وجودت
هم سینه تو مخزن الاسرار حقایق
عرفان زلالی است در این سینه آرام
آینه شدن رسم قشنگی است یقیناً بعد از تو
چه تنهاست کویری که تو را زیست
تو می روی و خاطرات نقش دل ماست
تمام آنچه گفتیم:

قطره ای از دجله خوبی اوست
کان نمی گنجد ز پری زیر پوست^۱

۱. مولانا، مثنوی معنوی، دفتر اول، بخش ۱۳۸.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر، سیره تربیتی آیت‌الله سیدمحمدعلی مدرس علاقه‌بند، یکی از علمای برجسته معاصر را بررسی کرده و کوشیده است تا ابعاد گوناگون شخصیت اخلاقی، علمی و تربیتی ایشان را تبیین کند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که سیره تربیتی آیت‌الله علاقه‌بند در تعامل با شاگردان و جامعه، الگوی بارزی از هم‌افزایی علم و اخلاق است. ویژگی‌های شاخص این سیره شامل تواضع، زهد، خدمت به خلق، ساده‌زیستی و جامعیت علمی است؛ ویژگی‌هایی که هرکدام به‌نوعی راهگشای تربیت دینی و اخلاقی در جامعه محسوب می‌شوند.

در ارتباط با شاگردان، آیت‌الله علاقه‌بند نه تنها به انتقال علم و آگاهی اهمیت می‌داد، بلکه با تربیت اخلاقی، آنان را به الگوهای اخلاقی و دینی تبدیل می‌کرد. روش‌های تربیتی ایشان که در ساده‌زیستی، وقت‌شناسی و تأکید بر تقوا و اخلاق تجلی یافته بود، اثری ماندگار بر شاگردان و نسل‌های بعدی بر جای گذاشت. این ویژگی‌ها نشانگر آن است که آموزش و تربیت، در نگاه ایشان به‌عنوان یک عالم دین، فراتر از صرفاً انتقال دانش علمی است و در واقع متوجه‌کردن شاگردان به الگوهای عملی از دین‌داری و اخلاق است.

سیره تربیتی آیت‌الله علاقه‌بند در تعامل با جامعه نیز مؤید جایگاه ایشان به‌عنوان الگوی عملی دینی است. ایشان همواره در تلاش بودند تا ارزش‌های اسلامی را با خدمتی بی‌منت به مردم و اهتمام به اصلاح جامعه ترویج دهند. در برخوردهای اجتماعی، ساده‌زیستی، فروتنی و حمایت از مردم، همراه با اشاعه احکام الهی، از خصوصیات بارز ایشان بود و تأثیری مثبت و ماندگار بر جامعه داشت.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که سیره تربیتی و اخلاقی آیت‌الله علاقه‌بند می‌تواند به‌عنوان الگویی عملی و قابل تطبیق در تربیت نسل‌های آینده استفاده شود. توجه به آموزه‌های ایشان و به‌کارگیری این روش‌ها، می‌تواند در عصر کنونی که نیاز به الگوهای اخلاقی و معنوی بیش از پیش احساس می‌شود، به بهبود تربیت دینی در جامعه کمک کند.

به طور کلی، این پایان نامه نشان می دهد که تربیت دینی و اخلاقی، چنان که در سیره آیت الله
علاقه بند منعکس شده، می تواند در پرورش افراد متعهد و خدمتگزار به جامعه اسلامی مؤثر باشد.
از این رو، بررسی و استفاده از چنین تجربیاتی می تواند مسیری روشن برای تربیت اخلاقی و
علمی نسل جوان ارائه دهد.

منابع

- قرآن کریم، ترجمه: حسین انصاریان.
- نهج البلاغه، ترجمه: سیدعلی نقی فیض الاسلام، تهران: چاپخانه سپهر، ۱۳۶۵ق.
- صحیفه سجاده، ترجمه: حسین انصاریان، چ ۶، ناشر: آیین دانش، ۱۴۰۲ش.
- مفاتیح الجنان.

الف: کتب فارسی

۱. بستانی، فؤادافرام، فرهنگ ابجدی الفبایی عربی فارسی، مترجم: رضا مهیار، چ ۲، تهران: اسلامی، ۱۳۷۶ش.
۲. پادشاه، محمد، محمد دبیرسیاقی، فرهنگ آندراج، ج ۱، تهران: خیام، ۱۳۳۶ش.
۳. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، چ ۴، تهران: دنیای دانش، ۱۳۸۲ش.
۴. جامی، نورالدین عبد الرحمن بن احمد بن محمد، هفت اورنگ، سلسله الذهب، بی تا.
۵. جمعی از پژوهشگران حوزه علمیه قم، گلشن ابرار، ج ۴، قم: نور السجاد، ۱۳۸۴ش.
۶. جهان آرا، ملیحه، علاقه بند مردم، تهران: راه یار، ۱۴۰۳ش.
۷. حسینی زاده، سیدعلی؛ داوودی، محمد، سیره تربیتی پیامبر و اهل بیت (علیهم السلام)، ج ۱، چ ۱۲، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۸ش.
۸. حکیمی، محمدرضا؛ حکیمی، محمد؛ حکیمی، علی، الحیاء، ترجمه: احمد آرام، ج ۵، چ ۱، تهران: فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۰ش.
۹. دوانی، علی، مخاخر شیعه، ج ۱۱، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷ش.
۱۰. ریحان یزدی، سید علیرضا، آینه دانشوران، قم: کتابخانه عمومی آیت الله مرعشی نجفی، ۱۳۷۲ش.
۱۱. زمانی، مصطفی، دیوان منسوب به امام علی (علیه السلام)، قم: نصایح، ۱۳۷۴ش.
۱۲. شیخ مفید، ابو عبدالله محمد بن محمد، الاختصاص، مترجم: حسین صابری، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۹۵ش.
۱۳. صفی پوری، عبدالرحیم بن عبدالکریم، منتهی الارب فی لغة العرب، چ ۱، تهران: امید مجد، ۱۳۹۶ش.
۱۴. قرائتی، محسن، پرتویی از اسرار نماز، تهران: ستاد اقامه نماز، ۱۳۷۴ش.

۱۵. قمانی، احمد، میرزا جواد آقا ملکی؛ مردی از ملکوت، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۸ ش.
۱۶. گیلانی، عبدالرزاق، مصباح الشریعه: احادیث منسوب به امام جعفر صادق (علیه السلام)، تهران: پیام حق، ۱۳۸۹ ش.
۱۷. لیشی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم و المواعظ، قم: مؤسسه علمی فرهنگی دارالحديث، ۱۳۷۶ ش.
۱۸. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، مترجم: حمیدرضا شیخی، ج ۸، ج ۱۰، ج ۲، قم: دار الحديث، ۱۳۷۹ ش.
۱۹. مدرسی، جواد، نجوم السرد، یزد: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۴ ش.
۲۰. مدرسی، سید محمد کاظم، میرزا محمد کاظمی، دانشنامه مشاهیر و مفاخر یزد، ج ۱، ج ۲، یزد: بنیاد فرهنگی پژوهشی ریحانه الرسول (سلام الله علیها)، ۱۳۸۲ ش.
۲۱. _____، نسل نور: سیری در زندگانی و افکار آیت الله حاج سید محمد مدرسی، یزد: نیکو روش، ۱۳۷۸ ش.
۲۲. مرکز پژوهشی و آموزشی امامت و ولایت و زیر نظر آیت الله محسن اراکی، دانشنامه امامت و ولایت، تاریخ آغاز فعالیت: دی ماه ۱۳۹۴ ش.
۲۳. مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی، فرهنگ نامه اصول فقه، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۹ ش.
۲۴. مکارم شیرازی، ناصر، پیام قرآن، ج ۱، چ ۹، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۶ ش.
۲۵. منصوریان، حسین؛ رضا کریمی، لاریمی، مراتب علم در مثنوی مولانا، منتشر شده در نخستین همایش ملی اخلاق و عرفان در ادب فارسی، ۱۳۹۷ ش.
۲۶. موسوی خمینی، روح الله، صحیفه امام، ج ۱۷، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (رحمت الله علیه)، ۱۳۸۹ ش.
۲۷. همدانی، عبدالصمد بن محمد حسین، بحر المعارف، مترجم: حسین استادولی، ج ۱، ناشر: حکمت، ۱۳۸۷ ش.

ب: کتب عربی

۲۸. ابن ابی جمهور، محمد بن زین الدین، عوالی اللئالی العزیزیه فی الأحادیث الدینیّه، ج ۱، چ ۱، قم: دار سیدالشهداء للنشر، ۱۴۰۵ ق.

۲۹. ابن بابویه، محمد بن علی، من لا یحضر الفقیه، ج ۴، چ ۲، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۳ق.
۳۰. _____، خصال، ج ۱، تهران: علمیه اسلامی، ۱۳۶۳ش.
۳۱. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، چ ۲، قم: جامعه مدرسین، ۱۴۰۴ق.
۳۲. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۵، چ ۱، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۸ق.
۳۳. اربلی، علی بن عیسی، کشف الغمه فی معرفه الأئمه، ج ۲، چ ۱، تبریز: بنی هاشمی، ۱۳۸۱ق.
۳۴. بغدادی، خطیب، تاریخ بغداد، محقق: مصطفی عبدالقادر عطا، ج ۳، بیروت: دار الکتب العلمیه، بی تا.
۳۵. تمیمی آمدی، عبد الواحد، غرر الحکم و درر الکلم، چ ۱، قم: دفتر تبلیغات، ۱۳۶۶ش.
۳۶. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعہ، ج ۱۶، چ ۱، قم: مؤسسہ آل البیت (علیهم السلام)، ۱۴۰۹ق.
۳۷. حلوانی، حسین بن محمد بن حسن بن نصر، نزہۃ الناظر و تنبیہ الخاطر، چ ۱، قم: مدرسه الإمام المهدی (عج)، ۱۴۰۸ق.
۳۸. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات ألفاظ القرآن، چ ۱، بیروت: دار القلم، ۱۴۱۲ق.
۳۹. طباطبائی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۸، چ ۲، بیروت: مؤسسہ الأعلمی للمطبوعات، ۱۳۹۰ق.
۴۰. طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الأخلاق، چ ۴، قم: الشریف الرضی، ۱۴۱۲ق.
۴۱. _____، مشکاه الأنوار فی غرر الأخبار، چ ۲، نجف: المکتبه الحیدریه، ۱۳۸۵ق.
۴۲. طوسی، محمد بن حسن، اختیار معرفه الرجال، ج ۱، تصحیح میرداماد، قم: بعثت، ۱۴۰۴ق.
۴۳. _____، الأمالی، چ ۱، قم: دار الثقافه، ۱۴۱۴ق.
۴۴. طهرانی، آقا بزرگ، نقباء البشر فی قرن الرابع عشر، مشهد: دار المرتضی، ۱۴۰۴ق.
۴۵. قمی، عباس، سفینه البحار، ج ۸، چ ۱، قم: اسوه، ۱۴۱۴ق.
۴۶. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۲، چ ۶، تهران: دار الکتب الإسلامیه، ۱۴۰۷ق.

۴۷. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، بحار الأنوار، ج ۶۶، چ ۲، بیروت: دار إحياء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.

۴۸. _____، مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۹، چ ۲، تهران: دار الکتب الإسلامیه، ۱۴۰۴ق.

۴۹. مفید، محمد بن محمد، الأمالی، چ ۱، قم: کنگره شیخ مفید، ۱۴۱۳ق.

۵۰. منسوب به جعفر بن محمد، امام ششم (علیه السلام)، مصباح الشریعه، چ ۱، بیروت: اعلمی، ۱۴۰۰ق.

۵۱. نوری، حسین بن محمدتقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۱، چ ۱، قم: مؤسسه آل البیت (علیهم السلام)، ۱۴۰۸ق.

ج: کتب شعر

۵۲. پروین اعتصامی، دیوان اشعار.

۵۳. حافظ شیرازی، دیوان حافظ.

۵۴. رودکی، قصاید و قطعات.

۵۵. سراج المحققین.

۵۶. سعدی، دیوان اشعار.

۵۷. شمس تبریزی، کلیات دیوان شمس تبریزی.

۵۸. عطار نیشابوری، دیوان اشعار.

۵۹. مولوی، مثنوی معنوی.

د: مقالات علمی

۶۰. حدادزاده، محسن و دیگران، «علاقه‌بند مردم»، نشریه قبیله هابیل، ۴۰۰ش، شماره ۵۱.

۶۱. علایی، علی اکبر، «علاقه‌بندی»، مجله هنر و مردم، ۱۳۵۱ش، شماره ۱۲۴ - ۱۲۵.

۶۲. علوی‌زاده شیرازی، صبا، فصلنامه رهیافت‌های نوین در مطالعات اسلامی، پاییز ۱۴۰۰، شماره ۸.

۶۳. هادی‌منش، ابوالفضل، مبلغان، شماره ۷۱، صاحب امتیاز: اداره کل فرهنگ، هنر و رسانه حوزه‌های علمیه.

ه: مصاحبه‌ها

۶۴. مصاحبه نویسنده با منصوره قیاسی، شاگرد مرحوم علاقه‌بند در تاریخ ۲۰ آبان ۱۴۰۰.

۶۵. خودگفته حاج آقا علاقه‌بند در مصاحبه با مرکز اسناد ملی.
۶۶. مصاحبه با حجت‌الاسلام سیدعلیرضا حیدری، مورخ ۵ دی ۱۳۷۹ش.
۶۷. مصاحبه خبرگزاری ایکنا با شاگرد مرحوم علاقه‌بند، ۲۰ آبان ۱۴۰۰ش.
۶۸. مصاحبه سیدمحمد کاظم مدرسی با مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۷ آبان ۱۴۰۰ش.
۶۹. مصاحبه مرکز اسناد و کتابخانه ملی یزد در دوران حیات آیت‌الله علاقه‌بند.
۷۰. مصاحبه نویسنده با سجاد دهقانی، تابستان ۱۴۰۱ش.
۷۱. مصاحبه نویسنده با سیدمحمدکاظم مدرسی، شهریور ۱۴۰۳ش.
۷۲. مصاحبه نویسنده با فاطمه اعرابی در تاریخ تابستان ۱۴۰۳ش.

ز: سایت‌ها

۷۳. پایگاه جماران: <https://www.jamaran.news>.
۷۴. پایگاه مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۷ آبان ۱۴۰۰ش: <https://irdc.ir/fa/news/>. ۷۲۸۰.
۷۵. خبرگزاری ایکنا: <https://yazd.iqna.ir/fa/news/>. ۴۰۱۲۳۳۵.
۷۶. سایت جامع امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه): <http://emam.com>.
۷۷. مصاحبه خبرگزاری ایکنا با شاگرد مرحوم علاقه‌بند، ۲۰ آبان ۱۴۰۰ش: <https://yazd.iqna.ir/fa/news/>. ۴۰۱۲۳۳۵.
۷۸. مصاحبه سیدمحمدکاظم مدرسی با مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۷ آبان ۱۴۰۰ش: <https://irdc.ir/fa/news/>. ۷۲۸۰.